

Langer thuis in de zorgzame wijk

‘Ouder worden is een verworvenheid. De keerzijde is dat we onszelf moeten afvragen hoe we de zorg voor ouderen organiseerbaar houden’. Minister van langdurige zorg en sport, **Conny Helder**, was één van de sprekers op het congres Thuis in de wijk, met als ondertitel ‘De woonzorgopgave van ouderen van vandaag en morgen; delen en vooral doen!’

Het congres vond plaats op 16 mei in De Rijtuigenloods in Amersfoort, waar rijtuigen als Postwagon 1b, Wachtruimte 1 en het Ketelhuis nog steeds dienst doen, nu als praatriimte. Met ruim 500 aanwezigen, variërend van ouderenorganisaties, burgerinitiatieven, gemeenten, corporaties, zorg- en welzijnsorganisaties, verzekeraars, projectontwikkelaars, architecten en een enkele bank, was er genoeg te ontmoeten.

Het was een inspirerend en mooi programma. Behalve onze zorgminister sprak ook **Cees van Boven**, bestuursvoorzitter van Woonzorg Nederland, de grootste landelijke seniorenhuisvester. Uit België sprak raadgever armoedebestrijding en algemeen welzijnswerk van de Vlaamse regering, Bert D’hondt. Hij sprak over zorgzame buurten, een concept dat bij onze zuiderburen al verder ontwikkeld is. Binnen deze driehoek van zorg-wonen-zorgzame buurten bewoog het programma zich, waarbij burger- en ouderparticipatie nadrukkelijk aandacht kreeg.

Naast het plenaire programma en de afsluitende talkshow waren er 32 praktijksessies, masterclasses en ronde tafels. Zoals de praktijksessie over Voorzorgcirkels, waarin een netwerk van ouderen afsprekt elkaar te helpen, zodat thuis blijven wonen mogelijk blijft. Of de praktijksessie ‘Prettig thuis met verpleegzorg en technologie aan huis’ door Zorgorganisatie Zorgbalans. Kleine, vaste teams en leefstijlmonitoring zorgen dat mensen met dementie langer thuis kunnen wonen.

Zilveren golf

De woonzorgopgave. De aanleiding voor juist dít thema mag bekend verondersteld worden. Het aantal ouderen groeit sterk tot 2040, verzorgingshuizen zijn dicht, voor een verpleeghuis gelden hoge indicaties. Senioren zelf willen het liefst zo lang mogelijk zelfstandig blijven wonen, bij voorkeur in de eigen wijk. Het verpleeghuis blijft een schrikbeeld. Met het vooruitzicht van een zilveren golf ontstaan er prangende en urgente vragen als: waar willen ze/we wonen en wie zorgt er voor hen/ons? Hoe gaan we er voor onze ouders en voor onszelf het beste van maken?

Van Boven, bestuursvoorzitter Woonzorg Nederland is een warm pleitbezorger van een Nationaal Programma Wonen en Zorg, want de urgentie is groot, in beide domeinen. Ook Conny Helder is voorstander van zo’n programma waarin naast wonen en zorg, ook de kracht van preventie een belangrijke rol speelt. En hoewel ouderen op een bepaald moment kwetsbaar worden, en we hen daarin moeten ondersteunen, is het belangrijk om dat zonder betutteling te doen, vertelt de

voormalig zorgbestuurder. 'De huidige ouderen zijn echt anders dan de groep van 50 jaar geleden. Het klassieke beeld klopt niet meer en dan ligt framing op de loer'.

Woonwensen

Ouderen blijven het liefst wonen in het eigen huis en in de eigen wijk. Toch signaleert Cees van Boven ook dat ouderen wel degelijk bereid zijn de stap naar een andere woning te zetten. Maar dan moeten die mogelijkheden er wel zijn en aansluiten bij woonwensen. Neem het Amstelhuis in Amsterdam bijvoorbeeld, waar 70+ers wonen met sociale huur. Het Grand Café beneden is een plek waar ze graag heengaan, een hapje eten en anderen ontmoeten. Een onverwacht verhuissucces was er ook.

Van Boven noemt het 'het Friends-concept', naar de beroemde Amerikaanse serie waar vrienden samenwonen in een appartement en daar voorzieningen delen. Oorspronkelijk ook in Amsterdam gebouwd voor jongeren, maar erg in trek bij oudere Amsterdammers vanwege de gezelligheid.

Collectieve woonvormen werken goed, concludeert Van Boven. En ook geclusterde woonvormen, tussen eengezinshuis en verpleeghuis. Het zijn dezelfde geclusterde woonvormen die minister Helder noemt als mogelijke plaats voor verpleeghuiszorg. Waar we tegenaan lopen, vertelt Van Boven, zijn de locaties. Dat gemeentes - als ze al grond hebben - onvoldoende programmeren voor senioren. Die urgente wordt niet gevoeld want senioren wonen immers al ergens. Wat we beter kunnen doen, is zijn conclusie, is kijken naar de woonomgeving, en meer allianties smeden tussen zorg, wonen, welzijn en gemeentes. Want als er één ding duidelijk is, dan is het wel dat één onsje welzijn een kilo zorg scheelt.

Zorgzame wijken

Bouwen kost veel tijd, en intussen worden mensen oud(er) in hun wijk. Hoe kun je naast de fysieke infrastructuur de sociale infrastructuur dan zo versterken dat mensen toch plezierig en veilig thuis in de wijk, oud(er) kunnen worden? Hier komt het begrip 'zorgzame wijken' in beeld.

Net als in Nederland groeit ook in België het aantal ouderen en dreigen personeelstekorten, vertelt raadsadviseur **Bert D'hondt**. Vandaar de inzet om met behulp van subsidies en bijbehorende voorwaarden wijken te versterken, de wijk zorgzaam te maken. Zorgzame wijken hebben een sterk sociaal weefsel, waar mensen elkaar kennen en helpen. Voorzieningen vormen de motor van buurten en formele en informele zorg gaan hand-in-hand. Levenskwaliteit staat centraal en dat geldt voor alle leeftijden, niet persé voor ouderen. De zorg is buurtgericht geïntegreerd en in plaats van verzuiling, verkokering en concurrentie is intersectorale samenwerking het motto. België telt inmiddels 133 projecten, die voldoen aan de voorwaarden.

Ook minister Helder wil inzetten op de kracht van zorgzame buurten, waar verschillende leeftijdsgroepen elkaar helpen. Waar bijvoorbeeld studenten in een verpleeghuis wonen en waar oud en jong elkaar helpt en van elkaar leert. Ook een 'klets-kassa' kan het verschil maken voor ouderen die in hun eigen buurt een boodschapje willen doen. Het hoeft niet groot, maar het is wel belangrijk om ouderen zo lang mogelijk te ondersteunen. Want, benadrukt Helder, het is *use it or lose it*.

Hoofdrospelers

Hoe kijken ouderen, waar 'we' het allemaal voor doen, naar deze ontwikkelingen? Hoe loopt het af met burgerinitiatieven, die met veel enthousiasme door ouderen zelf opgezet worden?

Het verhaal van Karel van Berk is illustratief. Toen zijn moeder viel en na een ziekenhuisopname dreigde te verdwijnen in een verpleeghuis, vroeg van Berk zich af wat hij zélf wilde in plaats van wat het systeem dicteerde. Hij richtte het **Het Ouden Huis** op, waar vooral tachtigplussers wonen, kwetsbaar en niet kwetsbaar. De belangstelling om er te wonen was enorm, een teken dat er veel behoefte bestaat aan dit soort initiatieven. De vraag komt dan naar boven hoe de overheid omgaat met het opschalen van burgerinitiatieven, zonder de ziel eruit te halen?

Goede communicatie is altijd belangrijk en zeker bij senioren. Het van meet af aan betrekken van ouderen levert volgens Leo Bisschops, voorzitter Katholieke Bond Ouderen (KBO-Brabant) en projectleider **Grace Tanamal** van het Netwerk Organisatie voor Oudere Migranten (NOOM) veel betere resultaten op. Dat betrekken moet dan wel bottom-up gebeuren en niet top down. Dat betekent soms dat je extra moeite moet doen om migranten te bereiken, volgens Tanamal, want niet iedereen leest de krant, zelfs niet de lokale krant. 'Denk niet: "Dat snappen 'ze' niet" of "Dat willen 'ze' niet", maar zet die extra stap om met hen in gesprek te komen.

KBO-voorzitter **Leo Bisschops** benadrukt dat bij het ouder worden senioren stapsgewijs meenemen in het proces belangrijk is. 'Dus niet zoals een projectontwikkelaar één keer vragen wat ze willen, en het daarbij laten, maar doe het in stapjes. Het gaat niet alleen om wonen, het gaat ook om vragen als 'wie helpt jou, door wie wil je geholpen worden'. Waarbij het belangrijk is, volgens Van Berk, om echte ouderen niet te overvragen, zeker kwetsbare ouderen niet. Houd het vooral basic.

Tasforce wonen en zorg

Een Gideonsbende. Zo noemt de Taskforce Wonen en Zorg zichzelf. Een activistische club waarin ActiZ, Aedes, de ministeries van BZK/VRO en VWS, VNG en Zorgverzekeraars Nederland zitting hebben en waarin de vraag de afgelopen jaren vooral was 'Hoe kan het dan wel'? Hoe kunnen we mét elkaar wonen, welzijn en zorg organiseren, en wie heeft dan de regie?

Voorzitter **Hans Adriani** van de Tasforce, zelf wethouder in Nieuwegein, vertelt over de noodzaak van het ontstaan van de Taskforce. Corporaties zien wat er bij ouderen thuis gebeurt, maar weten niet hoe de zorg werkt. En omgekeerd hebben zorgmedewerkers nauwelijks weet van woonopties. De verkokering binnen gemeentes is nog steeds groot en ook 'het verstrooien' van tekorten over verschillende ministeries doet geen goed. Partijen kennen elkaar nauwelijks, spreken elkaars taal niet, terwijl ze wel allemaal voor dezelfde doelgroep werken. Dankzij de Taskforce staat ouderenhuisvesting weer stevig op de agenda. Adriani: 'Ik ben trots als ik terug kijk hoe ver we in de afgelopen twee jaar gekomen zijn. De meeste gemeentes hebben nu een woonzorgvisie en we hebben inmiddels veel regionale ambassadeurs. Ik kijk dan ook met veel vertrouwen uit naar het gezamenlijke programma van zorgminister Conny Helder en bouwminister Hugo de Jonge'.

Voorzorgcirkel: antwoord op de vergrijzing

Het eerlijke verhaal vertellen, dat is wat er volgens Henk Geene te weinig gebeurt. Met het verdwijnen van zorg en een tekort aan zorgpersoneel ziet de toekomst er wat zorgelijk uit en wat kun je dan? Geene bedacht de Voorzorgcirkels, een netwerk van ouderen dat elkaar helpt, zodat thuis blijven wonen in de eigen wijk mogelijk is. Uit voorzorg maak je afspraken dat je elkaar gaat helpen. In het Land van Cuyk is het concept inmiddels in gebruik door de welzijnsorganisatie, waarbij de gemeente financiert.

Prettig thuis met verpleegzorg en technologie aan huis

Zorgorganisatie Zorgbalans gebruikt verpleegzorg (VTP: volledig pakket thuis) en technologie om voorbereid te zijn op de toekomst. Dan doen ze met kleine, vaste teams en leefstijlmonitoring en dwaaldetectie voor mensen met dementie. Hierdoor kunnen mensen langer thuis blijven wonen, bespaart het tijd voor de zorgprofessional en ontlast het mantelzorgers. In hun 'Team voor de toekomst' denken ze verder na over samenwerking met de woningcorporatie en informele netwerken.

Auteur: José van Berkum